

EVROPSKA KOMISIJA

PRIPOROČILO KOMISIJE

z dne 27. novembra 2013

o procesnih jamstvih za ranljive osebe, ki so osumljene ali obdolžene v kazenskem postopku

(2013/C 378/02)

EVROPSKA KOMISIJA –

ob upoštevanju Pogodbe o delovanju Evropske unije in zlasti člena 292 Pogodbe,

ob upoštevanju naslednjega:

- (1) Namen tega priporočila je spodbuditi države članice, naj okrepijo procesne pravice vseh osumljenih ali obdolženih oseb, ki ne morejo razumeti kazenskega postopka in v njem učinkovito sodelovati zaradi svoje starosti, duševnih ali telesnih značilnosti ali invalidnosti (v nadaljnjem besedilu: ranljive osebe).
- (2) Z določitvijo minimalnih pravil o varstvu procesnih pravic osumljenih ali obdolženih oseb bi morale to priporočilo okrepiti zaupanje držav članic v sisteme kazenskega pravosodja drugih držav članic in tako pripomoči k izboljšanju vzajemnega priznavanja odločb v kazenskih zadevah.
- (3) V stockholmskem programu ⁽¹⁾ je močno poudarjena krepitev pravic posameznikov v kazenskih postopkih. V točki 2.4 je Evropski svet pozval Komisijo, naj predloži predloge za postopni pristop ⁽²⁾ k okreelitvi pravic osumljenih ali obdolženih oseb.
- (4) Do zdaj so bili sprejeti trije ukrepi, in sicer Direktiva 2010/64/EU Evropskega parlamenta in Sveta ⁽³⁾, Direktiva 2012/13/EU Evropskega parlamenta in Sveta ⁽⁴⁾ ter Direktiva 2013/48/EU Evropskega parlamenta in Sveta ⁽⁵⁾.

(5) Sklicevanja v tem priporočilu na osumljeno ali obdolženo osebo, ki ji je bila odvzeta prostost, bi bilo treba razumeti kot sklicevanja na situacijo, ko je osumljeni ali obdolženi osebi v času kazenskega postopka odvzeta prostost v smislu člena 5(1)(c) EKČP, kakor to razlaga sodna praksa Evropskega sodišča za človekove pravice.

(6) Bistvenega pomena je, da se za osebo, ki je osumljena ali obdolžena v kazenskem postopku, nemudoma ugotovi, ali je ranljiva, in da se ji prizna ustrezen status. V ta namen bi morali policija, organi kazenskega pregona ali sodni organi opraviti začetno presojo. Pristojni organi bi morali imeti tudi možnost pozvati neodvisnega strokovnjaka, naj preuči stopnjo ranljivosti, potrebe ranljive osebe in ustreznost vseh sprejetih ali predvidenih ukrepov zoper ranljivo osebo.

(7) Osumljene ali obdolžene osebe (oziroma njihovi odvetniki) bi morale imeti pravico, da v skladu z nacionalnim pravom ugovarjajo oceni njihove morebitne ranljivosti v kazenskem postopku, zlasti če bi to precej oviralo ali omejevalo uresničevanje njihovih temeljnih pravic. Ta pravica za države članice ne pomeni obveznosti uvajanja posebnega pritožbenega postopka, ločenega mehanizma ali pritožbenega postopka, v katerem se izpodbija neupoštevanje ali zavrnitev uresničevanja takšnih pravic.

(8) Izraz „zakoniti zastopnik“ pomeni osebo, ki zastopa interese in nadzoruje pravne zadeve ranljive osebe. Primer za to je predvsem skrbnik ranljive osebe, ki ga imenuje sodišče.

(9) Izraz „ustrezna odrasla oseba“ pomeni sorodnika ali osebo, ki ima z ranljivo osebo socialni odnos ter lahko komunicira z organi in ranljivi osebi omogoča uresničevanje njenih procesnih pravic.

⁽¹⁾ UL C 115, 4.5.2010, str. 1.

⁽²⁾ UL C 291, 4.12.2009, str. 1.

⁽³⁾ Direktiva 2010/64/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. oktobra 2010 o pravici do tolmačenja in prevajanja v kazenskih postopkih (UL L 280, 26.10.2010, str. 1).

⁽⁴⁾ Direktiva 2012/13/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. maja 2012 o pravici do obveščeniosti v kazenskem postopku (UL L 142, 1.6.2012, str. 1).

⁽⁵⁾ Direktiva 2013/48/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. oktobra 2013 o pravici do dostopa do odvetnika v kazenskem postopku in v postopkih na podlagi evropskega naloga za prijete ter pravici do obvestitve tretje osebe ob odvzemu prostosti in do komunikacije s tretjimi osebami in konzularnimi organi med odvzemanjem prostosti (UL L 294, 6.11.2013, str. 1).

- (10) Ranljive osebe potrebujejo ustrezno pomoč in podporo v času kazenskega postopka. V ta namen bi bilo treba pravnega zastopnika ranljive osumljene ali obdolžene osebe ali ustrezno odraslo osebo čim prej obvestiti o kazenskem postopku zoper ranljivo osebo, naravi obtožbe, procesnih pravicah in razpoložljivih pravnih sredstvih. Pravnega zastopnika ali ustrezno odraslo osebo bi bilo treba čim prej uradno obvestiti o odvzemu prostosti in razlogih zanjo, razen če je to v nasprotju s koristmi ranljive osebe.
- (11) Osebe, ki jim je priznan status posebno ranljivih oseb, ne morejo slediti kazenskemu postopku in ga razumeti. Z namenom zagotoviti, da so njihove pravice do poštenega sojenja zajamčene, takšne osebe ne bi smele imeti možnosti, da se odpovedo pravici do odvetnika.
- (12) Da bi zagotovili spoštovanje osebne celovitosti ranljive osebe, ki ji je odvzeta prostost, bi morale imeti ranljive osebe dostop do zdravniškega pregleda, na katerem se ocenita njihovo splošno zdravstveno stanje in združljivost morebitnih ukrepov zoper njih v takšnem stanju.
- (13) Ranljive osebe ne morejo vedno razumeti vsebine policijskih zaslišanj, ki so jim podvržene. Da bi preprečili vsako izpodbijanje vsebine zaslišanja in s tem neupravičeno ponovitev izpraševanja, bi bilo treba ta zaslišanja snemati z avdiovizualnimi sredstvi.
- (14) Ob upoštevanju posebnih okoliščin vsake zadeve stanje ranljivosti osumljene ali obdolžene osebe ne bi smelo pomeniti ovire zanjo, da pri uresničevanju svojih procesnih pravic dostopa do materialnih dokazov, ki jih imajo pristojni organi v zvezi z zadevno kazensko zadevo, in da uveljavlja pravico do učinkovitih pravnih sredstev.
- (15) To priporočilo se uporablja za ranljive osebe v postopku predaje na podlagi Okvirnega sklepa Sveta 2002/584/PNZ⁽¹⁾ (postopek na podlagi evropskega naloga za prijete). Pristojni organi v izvršitveni državi članici bi morali zagotoviti uporabo pravil o posebnih procesnih pravicah iz tega priporočila v postopku na podlagi evropskega naloga za prijete.
- (16) Sklicevanja v tem priporočilu na ustrezne ukrepe za zagotovitev učinkovitega dostopa do sodnega varstva za invalide bi bilo treba razumeti v smislu ciljev, določenih v Konvenciji Združenih narodov iz leta 2006 o pravicah invalidov in zlasti v členu 13 Konvencije.
- (17) Zagotoviti bi bilo treba, da se strokovnjaki v stiku z ranljivimi osebami zavedajo posebnih potreb teh oseb, zato bi morali biti deležni ustreznega usposabljanja.
- (18) To priporočilo spoštuje temeljne pravice in upošteva načela, priznana z Listino Evropske unije o temeljnih pravicah. Namen tega priporočila je zlasti spodbujanje pravice do svobode, pravice do poštenega sojenja in pravic obrambe.
- (19) Države članice bi morale Komisijo obvestiti o ukrepih za izvajanje tega priporočila v [36 mesecih] od njegove objave. Komisija bi morala na podlagi teh informacij spremljati in ocenjevati sprejete ukrepe držav članic –

PRIPOROČA:

ODDELEK 1

PREDMET UREJANJA IN PODROČJE UPORABE

1. To priporočilo poziva države članice, naj okrepijo nekatere procesne pravice ranljivih osumljenih ali obdolženih oseb v kazenskem postopku ter ranljivih oseb v postopku na podlagi evropskega naloga za prijete.
2. Ranljivim osebam bi morale biti posebne procesne pravice zagotovljene od trenutka, ko so osumljene storitve kaznivega dejanja. Takšne pravice bi jim morale biti zagotovljene do konca postopka.
3. Ranljivim osebam bi moralo biti omogočeno uresničevanje procesnih pravic v skladu z njihovimi največjimi koristmi ob upoštevanju njihove zmožnosti razumeti postopek in v njem učinkovito sodelovati.

ODDELEK 2

IDENTIFIKACIJA RANLJIVIH OSEB

4. Čim prej bi bilo treba ugotoviti, ali je oseba ranljiva, in ji v skladu s tem priznati status ranljive osebe. Države članice bi morale zagotoviti, da lahko vsi pristojni organi odredijo zdravniški pregled, ki ga opravi neodvisni strokovnjak, da se tako identificirajo ranljive osebe ter ugotovijo stopnja njihove ranljivosti in njihove posebne potrebe. Ta strokovnjak lahko poda obrazloženo mnenje o primernosti sprejetih ali predvidenih ukrepov proti ranljivi osebi.

⁽¹⁾ Okvirni sklep Sveta 2002/584/PNZ z dne 13. junija 2002 o evropskem nalogu za prijete in postopkih predaje med državami članicami (UL L 190, 18.7.2002, str. 1).

ODDELEK 3

PRAVICE RANLJIVIH OSEB*Prepoved diskriminacije*

5. Ranljive osebe pri uresničevanju procesnih pravic iz tega priporočila ne bi smele biti izpostavljene diskriminaciji na podlagi nacionalne zakonodaje.
6. Procesne pravice, priznane ranljivim osebam, bi bilo treba spoštovati ves čas kazenskega postopka ob upoštevanju narave in stopnje ranljivosti oseb.

Domneva o ranljivosti

7. Države članice bi morale predpisati domnevo o ranljivosti, zlasti za osebe z resnimi psihološkimi, intelektualnimi, fizičnimi ali senzoričnimi okvarami, duševnimi boleznimi ali kognitivnimi težavami, ki jih ovirajo pri razumevanju postopka in učinkovitem sodelovanju v njem.

Pravica do obveščенosti

8. Invalidi bi morali na zahtevo prejeti informacije v zvezi z njihovimi procesnimi pravicami, in sicer v obliki, ki jim je dostopna.
9. Ranljive osebe in, po potrebi, njihov pravni zastopnik ali ustrezna odrasla oseba bi morali biti obveščeni o posebnih procesnih pravicah iz tega priporočila, zlasti tistih v zvezi s pravico do obveščенosti, pravico do zdravstvene pomoči, pravico do odvetnika, spoštovanjem zasebnosti in, če je primerno, tudi pravicami v zvezi s priporom pred sojenjem.
10. Pravni zastopnik ali ustrezna odrasla oseba, ki jo imenujejo ranljiva oseba ali pristojni organi za pomočnika tej osebi, bi morala biti navzoča na policijski postaji in na sodnih obravnavah.

Pravica do dostopa do odvetnika

11. Če ranljiva oseba ne more razumeti postopka in mu slediti, bi moralo biti določeno, da se pravici do dostopa do odvetnika v skladu z Direktivo 2013/48/EU ne more odpovedati.

Pravica do zdravstvene pomoči

12. Ranljive osebe bi morale imeti dostop do sistematične in redne zdravstvene pomoči ves čas kazenskega postopka, če jim je odvzeta prostost.

Snemanje zaslišanja

13. Vsako zaslišanje ranljivih oseb v postopku predhodne preiskave bi bilo treba snemati z avdiovizualnimi sredstvi.

Odvzem prostosti

14. Države članice bi morale sprejeti vse potrebno za zagotovitev, da je odvzem prostosti ranljivim osebam pred obsodbo skrajno sredstvo ter da je sorazmeren in poteka pod pogoji, ki so prilagojeni potrebam ranljive osebe. Treba bi bilo sprejeti ustrezne ukrepe za zagotovitev, da imajo ranljive osebe, kadar jim je odvzeta prostost, dostop do primerne nastanitve, pri čemer se upoštevajo njihove posebne potrebe.

Zasebnost

15. Pristojni organi bi morali sprejeti ustrezne ukrepe, da se v kazenskem postopku zagotovi varstvo zasebnosti, osebne celovitosti in osebnih podatkov ranljivih oseb, vključno z zdravstvenimi podatki.

Postopki na podlagi evropskega naloga za prijetje

16. Izvršitvena država članica bi morala zagotoviti, da ima ranljiva oseba ob prijemu v postopku na podlagi evropskega naloga za prijetje posebne procesne pravice iz tega priporočila.

Usposabljanje

17. Policijske uradnike ter uradnike organov pregona in sodnih organov, ki so pristojni v kazenskem postopku zoper ranljivo osebo, bi bilo treba ustrezno usposobiti.

ODDELEK 4

SPREMLJANJE

18. Države članice bi morale Komisijo v (36 mesecih po objavi tega priporočila) obvestiti o ukrepih, ki so jih sprejele za njegovo izvajanje.

ODDELEK 5

KONČNE DOLOČBE

19. To priporočilo je naslovljeno na države članice.

V Bruslju, 27. novembra 2013

Za Komisijo
Viviane REDING
Podpredsednica